

Трансактний аналіз Е.Берна у психокорекційній роботі зі студентами

О.В.Осика. Трансактний аналіз Е.Берна у психокорекційній роботі зі студентами. У статті розглянуто основні ідеї трансактного аналізу Е.Берна, структуру особистості, яка включає три его-стани «Я»: Батько, Дитина, Дорослий та спеціальну термінологію: гра, погладжування й удари, трансакції, заборони і ранні рішення, життєвий сценарій, життєві установки. Представлено дослідження зарубіжних та вітчизняних психологів з проблеми трансактного аналізу: Джек Дюсей, Клод Стайнер, Мери Гулдінг, Кейлер Таїбі, А.А.Осипова, В.Л.Таланов, І.Г.Малкіна-Пих. Визначено когнітивну мету корекції. Наведена позиція психолога як вчителя та експерта й активна позиція клієнта в корекційному процесі. Розкрито техніку сімейного моделювання, структурний аналіз, аналіз трансакцій, життєвого сценарію, психологічних ігор.

Ключові слова: трансактний аналіз, гра, життєвий сценарій, его-стан, контамінація, комунікація, юнацький вік, студент.

О.В.Осыка. Трансактний анализ Э.Берна в психокоррекционной работе со студентами. В статье рассмотрены основные идеи трансактного анализа Э.Берна, структура личности, которая включает три эго-состояния «Я»: Родитель, Ребенок, Взрослый и специальная терминология: игра, поглаживания и удары, трансакции, запреты и ранние решения, жизненный сценарий и жизненные установки. Представлены исследования зарубежных и отечественных психологов по проблеме трансактного анализа: Джек Дюсей, Клод Стайнер, Мери Гулдинг, Кейлер Таиби, А.А.Осипова, В.Л.Таланов, И.Г.Малкина-Пых. Определена когнитивная цель коррекции. Приведена позиция психолога как учителя и эксперта, активная позиция клиента в коррекционном процессе. Раскрыта техника семейного моделирования и структурный анализ, анализ трансакций, жизненного сценария, психологических игр.

Ключевые слова: трансактний аналіз, гра, життєвий сценарій, его-состояние, контаминация, коммуникация, юношеский возраст, студент.

Постановка проблеми. Юність прагне зафіксувати свою внутрішню позицію по відношенню до себе, до інших, до моральних цінностей. У юнацтві поглиблюється потреба в спілкуванні та володіння засобами його побудови, формується вміння орієнтуватися в різних формах теоретичного знання, здібність до рефлексії, потреба в праці, побудова діяльності на творчій основі. Всі якісно нові особливості особистості пов'язані з кардинальними

змінами в структурі і змісті особистості студента. На особистісному та міжособистісному рівнях виникають проблеми: само-свідомості, особистісного росту, неадекватного рівня домагань, не сформованості життєвих планів, потреб, низька соціальна активність. У психотерапевтичному процесі трансактного аналізу студентам необхідно усвідомити свої проблеми й прийняти рішення щодо особистісних змін та активної їх реалізації у житті. У процесі дослідження становлення особистості студентів необхідно вивчити теорію особистості та психотерапевтичну систему трансактного аналізу, яка сприяє досягненню незалежності та автономії особистості.

Аналіз основних досліджень і публікацій. В працях зарубіжних та вітчизняних дослідників аналізуються та доповнюються ідеї трансактного аналізу Е.Берна. Джек Дюсей розробив інтуїтивний спосіб зображення его-станів, назвавим його его-грамою. Запропонував гіпотезу константності: коли один его-стан збільшується за інтенсивністю – інші повинні зменшуватись для компенсації. Розподіл психічної енергії відбувається таким чином, що загальна кількість енергії залишається постійною [5].

Клод Стайнер пропонував п'ять забороняючих правил, наданих батьками про погладжування. Наприклад, не надавай погладжувань, коли їх треба надавати. Він вніс вклад у розробку життєвого сценарію.

Мері Гулдінг виявила, що в основі ранніх негативних рішень людей лежить 12 постійно повторюючих тем. Наприклад, не будь самим собою.

Кейлер Таїбі висунув ідею про існування двох типів патерна «Майже» й описав сценарій з відкритим кінцем. Система Реке-та – це модель використання сценарія протягом життя, розроблена Р.Ерскінім та М.Зальцман.

С.Карпман запропонував ефективну діаграму для аналізу ігор – драматичний трикутник: Переслідувач, Рятувальник і Жертва.

А.А.Осипова, В.Л.Таланов, І.Г.Малкіна-Пих детально характеризують теорію та ключові ідеї трансактного аналізу Е.Берна і пропонують психотехніки [3; 5].

Проблема використання трансактного аналізу Е.Берна у корекційній роботі зі студентами є малодослідженою.

Формулювання цілей статті (постановка завдання). Метою дослідження є вивчення особливостей психотерапевтичного процесу трансактного аналізу Е.Берна та використання психотехнік у корекційній роботі зі студентами.

Виклад основного матеріалу дослідження. Життєво-творчий шлях Е.Берна вплинув на розроблену ним теорію [4]. Ерік Берн (Ерік Леннорд Бернстайн, 1910 – 1970) народився в Монреалі в сім'ї лікаря і перші двадцять років свого життя прожив у Канаді. У дитинстві захоплювався іграми з однолітками, у яких намагався досконало відтворити діяльність досвідчених лікарів. Смерть батька в 1919 р. стала справжнім потрясінням для сина. Виховувала Еріка та його сестру мати, заробляючи на життя не легкою літературною та редакторською працею. Е.Берн завжди був глибоко вдячний своїм батькам за те, що одержав від них провідні «сценарні» директиви свого життєвого шляху – літературної творчості і самовідданої допомоги людям. Вони й зробили його справжньою людиною і видатним психологом, стали наріжним каменем його професійної діяльності й життєтворчості. У 1935 р. Е.Берн закінчив медичний факультет університету Макгілла, котрий свого часу закінчив і його батько. Емігрував до США, де працював психіатром й одночасно продовжував навчання, заглиблюючись у психоаналітичну теорію. У 1941 р. вступив до Армійського медичного Корпусу й успішно працював там психіатром, дослужившись до чина майора. Після війни багато й плідно працював, створив оригінальну психотерапевтичну систему, підґрунтям якої є теорія его-станів – структурний аналіз. Його книги «Трансактний аналіз у психотерапії», «Структура й динаміка організацій і груп», «Ігри, у які грають люди», «Принципи групового лікування», «Люди, які грають в ігри» стали світовими бестселерами. Е.Берн помер від серцевого нападу за півроку до свого шістдесятиліття [4].

Трансактний аналіз (*від лат. transactio – угода і грец. analysis – виклад, розчленування*). Е.Берн створив популярну концепцію, корені якої знаходяться в психоаналізі. Проте концепція Е.Берна увібрала в себе ідеї і поняття як психодинамічного, так і біхевіоріального підходу, акцентувавши на визначенні і виявленні когнітивних схем поведінки, що програмують взаємодію особистості з собою й іншими.

Сучасний трансактний аналіз містить у собі теорію особистості, теорію комунікацій, аналіз складних систем і організацій, теорію дитячого розвитку. У практичному застосуванні він являє собою систему корекції як окремих людей, так і подружніх пар, родин і різних груп [2].

Структура особистості, за Е.Берном, характеризується наявністю трьох станів «Я», або «его-станів»: «Батько», «Дитина», «Дорослий». Его-стани – це сукупність зв'язаних один з одним

способів поведінки, думок і почуттів як спосіб прояву нашої особистості в певний момент.

«*Батько*» – «его-стан» з інтеріоризованими раціональними нормами повинностей, вимог і заборон. «*Батько*» – це інформація, отримана в дитинстві від батьків і інших авторитетних осіб: правила поведінки, соціальні норми, заборони, норми того, як можна чи треба поводитися в тій чи тій ситуації. Є два основних батьківських впливи на людину: прямий, котрий проводиться під девізом: «Роби як я!» і непрямий, опосередкований, котрий реалізується під девізом: «Роби не так, як я роблю, а як я велю тобі робити!».

«*Батько*» може бути доброю силою, що контролює (заборони, санкції) та піклується (поради, підтримка, опіка). Для «*Батька*» характерні директивні висловлювання типу: «Можна»; «Треба»; «Нізащо»; «Отже, запам'ятай»; «Яка дурниця»; «Неборака»... У тих умовах, коли «*батьківський*» вплив цілком блокований і не функціонує, людина позбавляється етики, моральних підвалин і принципів.

«*Дитина*» – емотивний початок у людині, що виявляється в двох видах: 1. «*Природна дитина*» – припускає всі імпульси, властиві дитині: довірливість, безпосередність, захопленість, винахідливість; додає людині чарівність і теплоту. Але водночас вона примхлива, уразлива, легковажна, егоцентрична, уперта й агресивна.

2. «*Адаптована дитина*» – припускає поведінку, що відповідає чеканням і вимогам батьків. Для «*адаптованої дитини*» характерна підвищена конформність, непевність, боязкість, сором'язливість. Різновидом «*адаптованої дитини*» є «*Дитина, що бунтує*» проти батьків. Для «*Дитини*» характерні висловлювання типу: «Я хочу»; «Я боюся»; «Я ненавиджу»; «Яка мені справа» [2; 3].

Дорослий «Я-стан» – здатність людини об'єктивно оцінювати дійсність за інформацією, отриманою внаслідок власного досвіду і на основі цього приймати незалежні, адекватні певній ситуації, рішення. Дорослий стан здатний розвиватися протягом усього людського життя. Словник «*Дорослого*» побудований без упередження до реальності і складається з понять, за допомогою яких можна об'єктивно вимірити, оцінити і виразити об'єктивну і суб'єктивну реальність. Людина з переважним станом «*Дорослого*» є раціональною, об'єктивною, здатною здійснювати найбільш адаптивну поведінку. Якщо «*Дорослий*» стан блокований і не функціонує, то така людина живе в минулому, вона не здатна

усвідомити світ, що змінюється, і її поведінка коливається між поведінкою «Дитини» і «Батька».

Якщо «Батько» – це подана концепція життя, «Дитина» – концепція життя через почуття, то «Дорослий» – це концепція життя через мислення, заснована на збиранні й обробці інформації. «Дорослий» у Е.Берна відіграє роль арбітра між «Батьком» і «Дитиною». Він аналізує інформацію, записану в «Батька» і «Дитини», і вибирає, яка поведінка найбільше відповідає певним обставинам, від яких стереотипів необхідно відмовитися, а які бажано залучити. Тому корекція повинна бути спрямована на вироблення постійної дорослої поведінки, її мета: «Будь завжди дорослим!». Для Е.Берна характерна спеціальна термінологія, котра позначає події, що здійснюються людьми у процесі спілкування.

«Гра» – фіксований і неусвідомлюваний стереотип поведінки, у якому особистість прагне уникнути близькості (тобто повноцінного контакту) за допомогою маніпулятивної поведінки. Близькість – це вільний від ігор, щирий обмін почуттями, без експлуатації, що виключає отримання вигоди й привілеїв. Під іграми розуміють тривалу низку дій, що містять слабкість, пастку, відповідь, удар, розплату, винагороду. Кожна дія супроводжується визначеними почуттями. Заради одержання почуттів часто і відбуваються дії гри. Кожна дія гри супроводжується погладжуваннями, яких на початку гри більше, ніж ударів. Чим далі розвертається гра, тим інтенсивнішими стають погладжування й удари, досягаючи максимуму наприкінці гри [1].

Психологічна гра є серією трансакцій, що слідує одна за одною з чітко визначеним і передбачуваним наслідком, зі схованою мотивацією. Як виграш виступає який-небудь визначений емоційний стан, до якого гравець несвідомо прагне.

«Погладжування й удари» – взаємодії, спрямовані на передачу позитивних або негативних почуттів. Погладжування можуть бути:

- *позитивними*: «Ви мені симпатичні», «Яка ви мила й лагідна»;
- *негативними*: «Ти мені неприємний», «Ти сьогодні погано говориш про достойних людей»;
- *умовними* (стосуються того, що людина робить і підкреслює результат): «Ви добре це зробили», «Ти б мені більше подобався, якби...»;
- *безумовними* (зв'язані з тим, ким людина є насправді): «Ви фахівець вищого ґатунку», «Я приймаю тебе таким, який ти є»;

- *фальшивими* (зовні вони виглядають як позитивні, а насправді виявляються ударами): «Вам, звичайно ж, зрозуміло, що я вам говорю, хоч ви і виглядаєте недалекою людиною», «Вам дуже личить цей костюм, звичайно костюми на вас висять мішками» [1; 3].

Будь-яка взаємодія людей містить погладжування й удари, вони складають серії погладжувань і ударів людини, що багато в чому визначають самооцінку і самоповагу. Кожна людина має потребу в погладжуваннях, особливо гостро цю потребу відчують підлітки, діти і старі. Чим менше фізичних погладжувань одержує людина, тим більше вона налаштована на психологічні погладжування, що з віком стають більш диференційованими і витонченими. Погладжування й удари знаходяться в зворотній залежності: чим більше людина приймає позитивних погладжувань, тим менше віддає ударів, і чим більше людина приймає ударів, тим менше вона віддає погладжувань. «Трансакції» – усі взаємодії з іншими людьми з позиції тієї чи тієї ролі: «Дорослого», «Батька», «Дитини». Розрізняють додаткові, перехресні і сховані трансакції. *Додатковими* називаються трансакції, що відповідають чеканням людей, які взаємодіють, і здоровим людським відносинам. Такі взаємодії не конфліктогенні і можуть продовжуватися необмежений час. *Перехресні* трансакції починаються взаємними докорами, їдкими репліками і закінчуються сильним грюкотом дверима. У цьому разі на стимул діє реакція, що активізує невідповідні «его-стани». Сховані трансакції містять більше двох «его-станів», повідомлення в них маскується під соціально прийнятним стимулом, але відповідна реакція очікується зі сторони ефекту схованого повідомлення, що є змістом психологічних ігор.

«*Вимагання*» – спосіб поведінки, за допомогою якої люди реалізують звичні установки, викликаючи в себе негативні почуття, ніби вимагаючи своєю поведінкою, щоб їх заспокоювали. Вимагання – це звичайно те, що одержує ініціатор гри напруги. Так, наприклад, численні скарги клієнта спрямовані на одержання емоційної та психологічної підтримки з боку навколишніх [2; 5].

«*Заборони і ранні рішення*» – одне з ключових понять, що означає послання, яке передається в дитинстві від батьків до дітей з «его-стану» «Дитина» у зв'язку з тривогами, турботами і переживаннями батьків. Ці заборони можна порівняти зі стійкими матрицями поведінки, у відповідь на ці послання дитина приймає те, що називається «ранні рішення», тобто формули по-

ведінки, що впливають із заборон. Наприклад, «Не висуватися, треба бути непомітним, а інакше буде погано». – «А я буду висуватися».

«Життєвий сценарій» – це життєвий план, що нагадує спектакль, котрий особистість змушена грати. Він містить у собі: батьківські послання (соціальні норми, заборони, правила поведінки). Діти одержують від батьків вербальні сценарні повідомлення як загального життєвого плану, так і конкретні події життя, що стосуються різних сторін поведінки людини: професійний сценарій, сценарій одруження, освітній, релігійний. При цьому батьківські сценарії можуть бути: конструктивними, деструктивними і непродуктивними [3].

«Психологічна позиція або основна життєва установка» – сукупність основних, базових уявлень про себе, значимих інших у навколишньому світі, що дають підстави для головних рішень і поведінки людини. Виділяють такі ключові позиції: 1) «Я благополучний – ти благополучний»; 2) «Я неблагополучний – ти неблагополучний»; 3) «Я неблагополучний – ти благополучний»; 4) «Я благополучний – ти неблагополучний» [2].

1. «Я благополучний – ти благополучний» – це позиція повного достатку і прийняття інших. Людина знаходить себе і своє оточення благополучним. Це позиція щасливої, здорової особистості. Така людина підтримує добрі відносини з навколишніми, прийнята іншими людьми, чуйна, викликає довіру, довіряє іншим і впевнена у собі. Людина з такою позицією вважає, що життя кожної людини варте того, щоб жити і бути щасливим.

2. «Я неблагополучний – ти неблагополучний». Якщо людина була оточена увагою, теплом і турботою, а потім у силу якихось життєвих обставин ставлення до неї радикально змінюється, то вона починає відчувати себе неблагополучною. Оточення також сприймається в негативному плані.

Це позиція безнадійного розпачу, коли життя сприймається марним і повним розчарувань. Така позиція може складатися в дитини, позбавленої уваги, покинутої, коли навколишні байдужі до неї, або в дорослого, котрий відчув велику втрату і не має у своєму розпорядженні ресурсів щодо власного відродження, коли навколишні відвернулися від нього і він позбавлений підтримки. У них спостерігаються суттєві порушення здоров'я, викликані власною поведінкою, котра саморуйнує людину: непомірне паління, зловживання алкоголем і наркотичними речовинами. Людина з такою установкою вважає, що її життя і життя інших людей взагалі ніщо й нічого не варте.

3. *«Я неблагополучний – ти благополучний»*. Людина з негативним образом власного «Я» обтяжена подіями, що відбуваються, і приймає на себе провину за них. Вона недостатньо впевнена в собі, не претендує на успіх. Людина з такою позицією вважає, що її життя варте небагато, на відміну від життя інших, благополучних людей.

4. *«Я благополучний – ти неблагополучний»*. Це установка гордовитої переваги. Ця фіксована емоційна установка може сформуватися як у ранньому дитинстві, так і в більш зрілому віці. Формування установки в дитинстві може складатися за двома механізмами: в одному разі родина всіляко підкреслює перевагу дитини над іншими її членами й навколишніми. Така дитина виховується в атмосфері шанування, всепрощення і припинення навколишніх. Інший механізм розвитку установки спрацьовує, якщо дитина постійно перебуває в умовах, що загрожують її здоров'ю або життю (наприклад, при поганому поводженні з дитиною), і коли вона відроджується після чергового припинення (або для того, щоб просто вижити), вона стверджує: «Я благополучна» – щоб звільнитися від своїх недругів і тих, хто не захистив її: «Ти неблагополучний». Людина з такою установкою вважає своє життя досить коштовним і не цінує життя іншої людини [2].

Трансактний аналіз містить: 1) структурний аналіз – аналіз структури особистості; 2) аналіз трансакцій – вербальних і невербальних взаємодій між людьми; 3) аналіз психологічних ігор, схованих трансакцій, що приводять до бажаного наслідку – виграшу; 4) аналіз сценарію (скрипт-аналіз) індивідуального життєвого сценарію, котрому мимоволі підкорюється людина. В основі корекційної взаємодії лежить структурний аналіз «его-позиції», що припускає демонстрацію взаємодії за допомогою техніки рольових ігор [5]. Особливо виділяються дві проблеми: 1) *контамінації*, коли змішуються два різних «его-стани», і 2) *виключення*, коли «его-стани» жорстко відмежовані один від одного. У трансактному аналізі використовується принцип відкритої комунікації. Це означає, що психолог і клієнт розмовляють простою мовою, звичайними словами (це значить, що клієнт може читати літературу з трансактного аналізу).

Головна мета корекції – допомога студенту в усвідомленні своїх ігор, життєвого сценарію, «его-станів» і при необхідності прийняття нових рішень, котрі відносяться до поведінки й побудови життя. *Сутність корекції* полягає в тому, щоб звільнити студента від виконання нав'язаних програм поведінки і допо-

могти їй стати незалежною, спонтанною, здатною до повноцінних відносин і близькості. Метою також є досягнення студентом незалежності й автономії, звільнення від примусу, включеність у дійсні, вільні від ігор взаємодії, котрі потребують відвертості та близькості. Кінцева мета – досягнення автономії особистості, визначення своєї власної долі, прийняття відповідальності за свої вчинки і почуття.

Позиція психолога. Основна задача психолога – забезпечити необхідний інсайт. А звідси вимога до його позиції: партнерство, прийняття студента, поєднання позиції вчителя й експерта. При цьому психолог звертається до «его-стану» «Дорослого» у студенті, не потурає примхам «Дитини» і не заспокоює розгніваного «Батька» в студенті [3].

Коли психолог використовує багато зайвої термінології, незрозумілої студенту, вважається, що цим він прагне захиститися від власної непевності та проблем.

Вимоги та очікування від студента. Основною умовою роботи в трансактному аналізі є висновок контракту. У контракті чітко визначаються цілі, що студент ставить перед собою; шляхи, за допомогою яких ці цілі будуть досягатися; пропозиції психолога щодо взаємодії, список вимог до студента, які той зобов'язується виконувати.

Студент вирішує, які переконання, емоції, стереотипи поведінки він повинен змінити в собі, щоб досягти намічених цілей. Після перегляду ранніх рішень студенти починають думати, поводитися і почуватися по-іншому, прагнучи набути автономію. Наявність контракту припускає взаємну відповідальність обох сторін: психолога і студента [3].

1. Техніка сімейного моделювання містить у собі елементи психодрами і структурного аналізу «его-станів». Учасник групової взаємодії відтворює свої трансакції з моделлю своєї родини. Проводиться аналіз психологічних ігор і вимог студента, аналіз ритуалів, структурування часу, аналіз позиції в спілкуванні і, нарешті, аналіз сценарію.

2. Трансактний аналіз. Дуже ефективний у груповій роботі, призначений для короткочасної психокорекційної роботи. Трансактний аналіз дозволяє студенту вийти за межі неусвідомлюваних схем і шаблонів поведінки, і, прийнявши іншу когнітивну структуру поведінки, одержати можливість довільної поведінки [2].

Висновки. Слід зазначити, що терапевтична методика групового та особистісного росту, розроблена Е.Берном, дозволяє студентам вийти за межі неусвідомлюваних шаблонів поведінки і

отримати можливість довільної поведінки. Перспектива подальших досліджень полягає у використанні транзактного аналізу Е.Берна в консультуванні подружніх пар.

Список використаних джерел

1. Берн Э. Игры, в которые играют люди. Психология человеческих взаимоотношений; Люди, которые играют в игры. Психология человеческой судьбы /Э.Берн. – М.: Прогресс, 1988. – 400 с.
2. Берн Э. Транзактный анализ в психотерапии: Системная индивидуальная и социальная психотерапия / Э.Берн. – М.: Академический Проект, 2006. – 320 с.
3. Осипова А.А. Общая психокоррекция /А.А.Осипова.– М.: ТЦ «Сфера», 2000. – 512 с.
4. Степанов С.С. Психология в лицах / Сергей Степанов. – М.: Эксмо-Пресс, 2001. – 384 с.
5. Таланов В.Л. Справочник практического психолога / В.Л.Таланов, И.Г.Малкина-Пых. – СПб.: Сова; М.: ЭКСМО, 2002. – 928 с.

Spysok vykorystanyh dzherel

1. Bern Je. Igry, v kotorye igrajut ljudi. Psihologija chelovecheskih vzaimootnoshenij; Ljudi, kotorye igrajut v igry. Psihologija chelovecheskoj sud'by /Je.Bern. – М.: Progress, 1988. – 400 s.
2. Bern Je. Transaktnyj analiz v psihoterapii: Sistemnaja individual'naja i social'naja psihoterapija / Je.Bern. – М.: Akademicheskij Proekt, 2006. – 320 s.
3. Osipova A.A. Obshhaja psihokorrekcija /A.A.Osipova.– М.: TC «Sfera», 2000. – 512 s.
4. Stepanov S.S. Psihologija v licah / Sergej Stepanov. – М.: Jeksmo-Press, 2001. – 384 s.
5. Talanov V.L. Spravochnik prakticheskogo psihologa / V.L.Talanov, I.G.Malkina-Pyh. – SPb.: Sova; М.: JeKSMO, 2002. – 928 s.

O.V. Osyka. E.Bern's transaction analysis in the psycho-correctional work with the students. The main ideas of the E.Bern's transaction analysis, the structure of a personality which includes three ego-states of «I» are considered in the article. Three ego-states of «I» include the following ones: Father, Child, Adult and special terminology: game, strokes and blows, transactions, bans and early decisions, life scenario and life directives. The investigations of the home and foreign researchers on the problem of the transaction analysis are represented in the article, namely

by Jack Diusei, Klod Stainer, Mary Gulding, Keiler Taibi, A.A.Osipova, B.L.Talanov, I.G.Malkina-Pykh. Jack Diusei developed the intuitional method of describing the ego-states and named it as egogram. The author offered the hypothesis of constancy: when one ego-state is increased after intensity, the other one must diminish for indemnification. Distributing of psychical energy takes place so that the general amount of energy remains permanent. Claude Stainer offered five forbidden rules, given by parents about stroking. For example, do not give stroking, when they need to be given. He endowed in designing of vital scenario. Mary Gulding discovered that in basis of early negative decisions of people lay there are 12 constantly repeating themes. The cognitive aim of the correction work is defined. The position of a psychologist as a teacher and an expert is given as well as the active position of a client in the correction process. The technique of the family modeling and the structural analysis, the analysis of the transactions, life scenario and psychological games are also revealed.

Key words: transaction analysis, game, life scenario, ego-state, contamination, communication, youthful age, student.

Отримано: 7.12.2013 р.

УДК 159.9:378

Н.П. Панчук

Оволодіння цінностями педагогічної професії у процесі професійної підготовки фахівця

Н.П.Панчук. **Оволодіння цінностями педагогічної професії у процесі професійної підготовки фахівця.** У статті розглядаються характеристики ціннісних орієнтацій особистості майбутнього вчителя як соціальних цінностей, що виступають для педагога в якості стратегічних цілей його діяльності, посідають визначальний щабель у мотиваційно-регулятивній системі поведінки та професійної діяльності і впливають на зміст, спрямованість його потреб, мотивів і інтересів. Досліджено ефективні форми роботи зі студентами, зокрема, психологічні вправи та аналіз, розв'язування життєвих і педагогічних ситуацій, які сприяють виробленню позитивної мотивації на майбутню професійну діяльність, зростанню альтруїстичної спрямованості діяльності вчителя, розширенню пізнавального інтересу до оволодіння обраною професією,